

COGNITIVE PROCESSES OF PARENTS FIGHTING FOR CUSTODY AND PARENTAL ALIENATION SYNDROME OBSERVED IN THEIR CHILDREN

Alicja CZEREDERECKA

Institute of Forensic Research, Krakow

Abstract

Parental Alienation Syndrome (PAS) is a phenomenon observed in children from broken families described by Richard A. Gardner, that manifests in isolating from the parent who usually plays a role of second custodian and expressing a hate to him/her without a sense of guilt and shame. Gardner emphasises that a child is convinced about autonomy of own judgements, although in fact manipulation (“brainwashing”) of a main custodian is a source of his/her attitude. The author of PAS attributes to the main custodian personality disorders or other forms of psychiatric problems. Author’s experiences as expert psychologist in the court indicate frequent occurrence of PAS in the broken families when both parents aim to be main custodian but also appearance of different forms of disorders in both parents pretending to this role. The aim of the research was to establish a relation between cognitive disturbances of parents (measured by Rorschach determinants) and a level of PAS observed in children. The studied group consisted of 112 parents. The results of parents playing the role of main custodian were considered separately from second custodians. Each of these two groups was divided into 2 subgroups according to the type of PAS observed in their children: A – parents of children who presented weak type of PAS or lack of the syndrome, and B – parents of children who presented moderate or severe type of PAS. Discussion is especially focused on the relationship between cognitive disturbance of parents who have different level of participation in custody and creating of symptoms of PAS in their children. Not only severe level of cognitive disturbances but also the more subtle will be taken into consideration.

Key words

Parental Alienation Syndrome (PAS); Custody dispute; Cognitive processes; Rorschach test.

Received 16 November 2005; accepted 28 December 2005

1. Introduction

Parental alienation syndrome (PAS) is a phenomenon described by Richard A. Gardner. According to his definition: “PAS is a disorder that arises primarily in the context of child-custody disputes. Its primary manifestation is the child’s campaign of denigration against a parent, a campaign that has no justification. It results from the combination of a programming (brainwashing) parent’s indoctrinations and the child’s own contributions to the vilification of the target parent.

When true parental abuse and/or neglect is present, the child’s animosity may be justified, and so the parental alienation syndrome explanation for the child’s hostility is not applicable”.

Children can suffer developmental disorders that manifest themselves in isolating the child from the parent who usually plays the role of secondary custodian, and expressing hate towards him/her without experiencing a sense of guilt and shame.

Gardner contends that parents who cause the symptoms of PAS (especially a severe type) usually mani-

fest personality disorders or other forms of psychiatric problems. The author of PAS makes the main guardian responsible for disorders shown by his/her children. He does not mention the role of secondary guardian.

The author's experience as an expert psychologist in court indicate that PAS frequently occurs in broken families, when both parents attempt to take the role of the main custodian and, at the same time, both parents manifest different forms of disorders.

2. The aim and method of research

The research presented in this article concentrated on selected determinants of the Rorschach test, to determine the quality of parental cognitive processes:

- in ideation: EB, a:p, Ma:Mp, 2AB + Art + Ay, M–, W Sum 6;
- in mediation: P, X+%, Xu%, X–%;
- in information processing: L, Zf, Zd, W:D:Dd, W:M, DQ+, DQv.

The aim of this research was to establish a relation between parental cognitive disturbances, and the level of PAS observed in children. The study focused especially on the relationship between the cognitive disturbance of parents who have different levels of participation in custody, and where there are observed symptoms of PAS in their children.

The group studied consisted of 56 families, which means that 112 parents engaged in custody disputes were included. In all these families PAS was observed in the children. To maintain the homogeneity of the group studied, parents connected with proven cases of abuse other than emotional were not taken into consideration.

The results for parents playing the role of main custodian were considered separately from the results for secondary custodians. Each of these two groups was divided into 2 subgroups according to the level of PAS observed in their children:

- A: parents of children who presented a mild type of PAS or lack of the syndrome;
- B: parents of children who presented a moderate or severe type of PAS.

Hate towards the secondary custodian and opposition to meeting the secondary custodian were taken into consideration as the main factors differentiating the level of severity of the syndrome.

In the cases where a family had few children – and especially when one of them was put into the A group and another to the B group, or parents played a double role (the main and the secondary custodian) – a longer period of custody and more severe symptoms dis-

played by the child were the criteria for assigning a parent to a given sub-groups.

3. An analysis of the results obtained

3.1. Descriptive statistics

The descriptive statistics for the whole sample and its sub-groups are shown in Table I. Visible differences between the investigated sample and American Exner norms in some determinants need commenting on. A large number of determinants are less advantageous from the point of view of psychological adjustment: P, X+%, X %, Xu%, a, p; Ma, Mp, M no form (more than 4 times higher); MQ (5 times higher), Dd; DQv (almost 2 times higher), PSV (8,5 times higher); FQ no form (three times higher). Even if one takes into consideration author's previous studies suggesting lower X+% and higher Xu% in the Polish population, other differences should still be considered as typical for the group that was investigated. On the other hand, high cognitive activity and a tendency to organise information as well as a lack of pathological thinking (Zf 2 points higher; Zd 0.6 lower; W 2 higher, D 4 lower, Sum 6 0.3 lower; W Sum 6 0.1 lower) were found in the group.

3.2. Differences among groups for all determinants investigated

3.2.1. Level of PAS observed in children

When a significance of differences between the means of all the determinants investigated for different groups divided according to the level of syndrome manifested by their children was measured, the results proved to be very poor (see Table III). Significant differences were found in relation to the numbers of responses in protocol (R) and proportion 2AB + Art + Ay/R. The first measure may not mean more than a greater readiness to engage in the task (openness to testing and/or new situations) and, at the same time, a lower inclination for parents whose children manifest severer symptoms of PAS to exhibit a defensive tactic of withdrawal.

Compatible with this tendency is the result of DQ+, the only important determinant differentiating the groups investigated. The effect was close to significant ($p = 0.063$). An analysis of mean values suggests that parents of children with severe syndrome are more prone to define precisely elements perceived in a field of information and to look for a relation between them.

TABLE I. DESCRIPTIVE STATISTICS FOR THE WHOLE SAMPLE ($N = 112$)

Determinant	Mean	Med.	SD	Min.	Max.	KU
P	5.37	5.00	2.09	0.00	12.00	0.70
X+%	56.65	57.00	13.44	25.00	93.00	-0.41
a	4.88	4.00	3.59	0.00	17.00	1.18
p	4.54	4.00	3.31	0.00	24.00	10.09
X-%	11.33	8.00	11.33	0.00	75.00	8.13
Xu%	30.03	30.00	12.38	0.00	73.00	0.66
Ma	2.18	2.00	1.79	0.00	8.00	1.01
Mp	1.76	1.00	1.74	0.00	11.00	6.73
2AB+ Art+ Ay	5.14	4.00	4.52	0.00	20.00	1.42
Sum 6	1.66	1.00	1.81	0.00	9.00	2.17
W Sum 6	4.32	2.00	5.86	0.00	35.00	7.48
M no form	0.05	0.00	0.32	0.00	3.00	63.73
Zf	13.08	13.00	6.13	3.00	56.00	20.72
W	10.81	10.00	5.51	1.00	41.00	7.18
D	9.40	7.50	7.59	0.00	43.00	5.74
Dd	1.71	1.00	2.42	0.00	16.00	11.60
Zd	-0.09	0.00	5.64	-30.00	18.00	6.66
DQ+	6.82	6.00	3.81	1.00	33.00	19.18
DQv	2.13	2.00	2.23	0.00	11.00	3.90
PSV	0.59	0.00	1.20	0.00	6.00	8.36
L	0.76	0.50	0.80	0.00	4.00	5.32
FQ no form	0.35	0.00	0.67	0.00	3.00	4.04
S %	11.41	0.00	24.48	0.00	100.00	5.04
M-	0.35	0.00	0.65	0.00	4.00	9.86
R	21.65	20.00	9.39	10.00	76.00	11.18
M	3.86	3.00	2.70	0.00	18.00	5.93
W SUM C	3.71	3.50	2.38	0.00	11.5	1.25

The proportion 2AB +Art + Ay/R suggests that using the defensive mechanism of intellectualisation assists in a lowering severity of PAS symptoms in children. The result is surprising; that the mean value of the Intellectualisation Index for the A group is heightened in comparison to the norm. It could suggest that the use of intellectualisation by parents has a positive impact on neutralising children's disorders.

It is worth noting that a determinant W Sum C measured as a part of EB differentiated groups significantly, and suggested that the emotional engagement of parents can play a much more important role in de-

termining PAS symptoms in children than parent's cognitive functioning.

3.2.2. Custodial position

Significant differences between groups divided according to custodial position were found in two determinants: S % and R (see Table IV). The results obtained show that parents who play a secondary role in terms of custody are much more disposed than main custodians to distort information, which is perceived to be an effect of behaving in an oppositional manner. These parents are also prone to deliver more responses

in protocol; which as mentioned above – are connected with unimportant details, suggesting a greater readiness to take on cognitive challenges.

A comparison of ex-spouses of different custodial position or different gender did not show any significant differences.

TABLE II. COMPARISON OF MEANS IN GROUPS OF PARENTS OF CHILDREN WITH MILD FORM OF PAS ($N_A = 46$) AND PARENTS OF CHILDREN WITH SEVERE FORM OF PAS ($N_B = 66$)

Determinant	Mean	
	A	B
P	5.52	5.26
X+%	58.20	55.58
a	4.37	5.24
p	3.96	4.95
X %	10.33	12.03
Xu%	29.59	30.33
Ma	2.17	2.18
Mp	1.46	1.97
2AB + Art + AY	5.83	4.67
Sum 6	1.52	1.76
W Sum 6	4.33	4.32
M no form	0.04	0.06
Zf	11.93	13.88
W	10.17	11.26
D	8.02	10.36
Dd	1.39	1.94
Zd	0.45	-0.47
DQ+	6.02	7.38
DQv	2.37	1.95
PSV	0.46	0.68
L	0.74	0.77
FQ no form	0.35	0.35
S %	8.26	13.61
M-	0.46	0.27
R	19.59	23.09
M	3.54	4.08
W Sum C	3.09	4.15

TABLE III. SIGNIFICANT DIFFERENCES ACCORDING LEVEL OF PAS PRESENTED BY CHILDREN (T STUDENT'S TEST)

Determinant	Mean of A	Mean of B	p
R	19.59	23.09	0.052
W Sum C	3.09	4.15	0.019
2 AB + Art + Ay/R	0.32	0.22	0.03
DQ+	6.02	7.38	0.063

TABLE IV. SIGNIFICANT DIFFERENCES ACCORDING PARENTS' POSITION IN CUSTODY (t STUDENT'S TEST)

Determinant	Mean of group 1	Mean of group 2	p
S %	5.39	17.43	0.01
R	19.48	23.82	0.03

3.2.3. Level of PAS observed in children and the custodial position

When both conditions – the level of PAS observed in children and the parent's custodial position – were taken into consideration at the same time (see Figure 1), significant differences were found exclusively according to one determinant: Dd. Results suggest that parents from A1 group (playing the role of the main custodian of children with a mild level of the syndrome) are more prone to look for "relaxation" from the cognitive difficulties connected with a situation (mean = 1.6) than parents from A2 and B1 groups (means = 1.2). It is worth pointing out that the results of the three groups mentioned are average, whereas parents from group B2 often seem to be perfectionist-like and rigidly focused on unimportant details (mean = 2.7 with 36.4% Dd > 3).

3.2.4. Gender and the level of PAS observed in children

When comparing groups according to the level of syndrome observed in children and the gender of parent, a significant interaction was found according to one determinant: FQ no form (see Figure 2). This result is very interesting, because it suggests that the appearance of a lack of intellectual control in women is a cause of severer symptoms of PAS in children, whilst in men this phenomenon has the opposite effect: the

circumstances connected with a lack of intellectual control serve to lower symptoms of PAS in children. This could mean that children living under the custody of one parent can feel better when she/he manifest features attributed to the opposite gender.

3.3. Differences among groups according to Rorschach results deviated from norms

When looking at results which deviate from norms (see Table V), significant differences were found in only one determinant: Zd; differences close to significant were found in 2 determinants: DQ+ and DQv. Results concerning DQ+ and DQv show that parents of children with a severe form of the syndrome much more often made a higher effort to integrate information and recognise a situation more precisely. Although one could expect that this should cause better scanning efficiency, it failed to do so¹. Values of Zd in the group of parents who had children with weaker symptoms of PAS were in the average range almost two times more often than in the comparison group.

A comparison of results deviating from the norm in groups of parents playing the role of main custodian or secondary custodian, as well as in 4 sub-groups divided according to the syndrome in the child and custodial position at the same time, did not show any significant differences.

An effort was made to check the relation between the level of the syndrome and its connection to conditions related to the level of reality, cognitive activity, thinking flexibility and passiveness of thinking (see Table VI). No significant differences were found.

4. Discussion and conclusions

Results of the study to some extent confirmed expectations. Parents of children, who manifested mild symptoms of PAS proved (in comparison to parents of children with severe symptoms) to be significantly less prone to engage in a task ($> R$), showed lower intellectual aspirations, and their processing quality was not very complex or sophisticated ($< DQ+$, $> DQv$); but efforts taken by them to integrate information appeared to be efficient ($> Zd$ in norm). Rather surprising was that the tendency to use a defensive mechanism of intellectualisation (2 AB + Art + Ay/R) was observed more often in this group.

¹ One can expect that a high number of DQ+ and low number of DQv should correlate with an effective Zd. However, there was no significant coefficient either between Zd and DQ+ (0.0349) or Zd and DQv (-0.136).

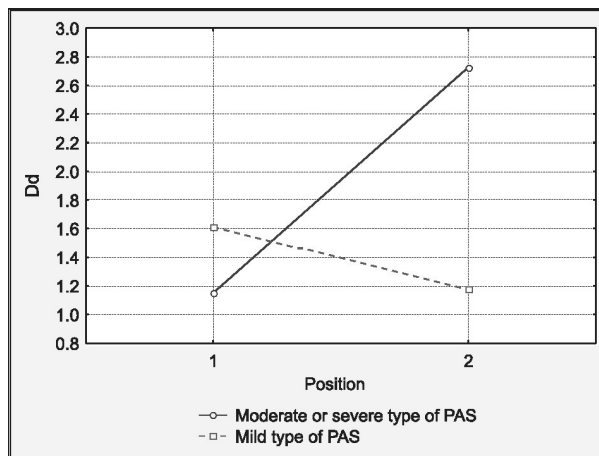

Fig. 1. Level of PAS in a child and parent's position for Dd (variances analysis with interactions; $p = 0.03$).

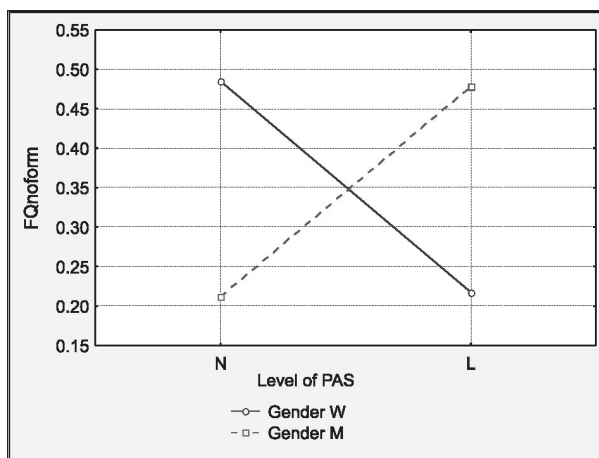

Fig. 2. Interactions between level of PAS in a child and parent's gender for FQ no form (variances analysis with interactions; $p = 0.04$).

When gender was also taken into consideration, one more interesting difference appeared concerning FQ no form. Mothers of children with a lower form of PAS kept intellectual control of a situation ($< FQ$ no form) more often than mothers of children with a severe form of PAS, whereas in the case of fathers the results were exactly the opposite. As mentioned, this can suggest that the occurrence of features imputed to opposite genders helps to neutralise the symptoms of PAS in children who are brought up by one custodian. This result also shows that the emotional functioning of parents is related with the child's disorders. What is more this hypothesis is strengthened by the accidental observation that in the group with greater disorders in children the determinant W Sum C is higher than in the comparison group. The author intends to compare the groups investigated according to their emotional processes.

TABLE V. RESULTS DEVIATED FROM NORMS (SIGNIFICANT DIFFERENCES MEASURED BY ²)

Determinant	Comparison with norms	Level of PAS				Total		²	df	p
		A		B		Number	[%]			
		Number	[%]	Number	[%]					
Zd	Lower	8	17.39	21	31.82	29	25.89	10.48	2	< 0.001
	Norm	31	67.39	24	36.36	55	49.11			
	Higher	7	15.22	21	31.82	28	25.00			
	Total	46	100.00	66	100.00	112	100.00			
DQ+	Lower	23	50.00	21	31.82	44	39.29	3.75	1	= 0.053
	Norm	23	50.00	45	68.18	68	60.71			
	Total	46	100.00	66	100.00	112	100.00			
DQv	Norm	27	58.70	50	75.76	77	68.75	3.67	1	= 0.055
	Higher	19	41.30	16	24.24	35	31.25			
	Total	46	100.00	66	100.00	112	100.00			

It should be pointed out that a comparison of parents with different level of PAS manifested by their children has not shown significant differences regarding fundamental determinants of cognitive processes: X+%, X %, M , Sum 6, W Sum 6, a:p or PSV².

This result seems contrary to the Gardner's assumption that many parents inducing hate in children towards a secondary custodian manifest psychiatric problems. However, one can presume that many less serious problems found in the cognitive functioning of the group investigated as a whole – visible in descriptive statistics (Tables I and II) in compliance with cognitive conditions (table VI) – can relate to personality disorders. On the other hand, it is possible that a “mitigation” of difference between the groups investigated was caused by the fact that differences in the level of syndrome in these groups were not large enough.

In accordance with assumptions made, differences between groups according to the parent's position in custody proved to be very subtle. This confirms the author's observation at the time of making a psychological analysis of particular cases involved in custody disputes, that both parents make a lot of mistakes in terms of upbringing. What is more, both parents manifest similar disorders and are prone to induce hate towards a secondary custodian in the child when they become the main custodian, and in consequence create PAS symptoms.

² It is more surprising that an earlier study by the author showed a significant relation between some of these determinants (X+%, Xu%, PSV, Sum 6 i W Sum 6) and the custodian competencies of parents.

TABLE VI. LEVEL OF PAS AND COMPLIANCE OF COGNITIVE EFFICIENCY CONDITIONS

	Mean A	Mean B	p
Realism ¹	2.13	2.30	0.398
Cognitive activity ²	4.37	4.68	0.286
Thinking flexibility ³	0.04	0.03	0.715
Thinking activity ⁴	0.41	0.42	0.907

¹ 5 conditions: X+% > 69; X-% < 15; 2 AB + Art + Ay < 6; W Sum 6 < 17 and M- = 0.

² 8 conditions: 0.31 < L < 1; Zf > 9; 3 < Zd < or = +3; 2:1 > W:D > 1:2 and Dd < 3; 3:1 > W:M > 1:1; DQ + > 5; DQv < 3; PSV < 2.

³ 2 conditions: 3 > a p > 1. EBPer < 2.

⁴ 2 conditions: a p > 0 Ma Mp > 0.

The only difference between groups according to the custodial position concerned engaging in tasks (a higher R in persons playing the role of secondary custodian) and the influence of an oppositional attitude on the distortion of reality (S %, also in secondary custodians). Both these results can be explained as situational: higher R probably reflects a higher motivation in regard to psychological investigation (secondary custodians usually requested the appointment of an expert witness), higher S % can be caused by a lengthy custody battle. However, one can presume that the last result could be also an effect of more stable

features, which provoked a person to begin and continue a custody battle.

Similarly, a heightened tendency of perfectionist-like reactions found in the group of secondary custodians of children with a severe level of PAS could also be a reason (a stable feature of personality) for the result (a mechanism used in the difficult situation of a lengthy court process). The mentioned characteristics of parents may make the adjustment of children to the situation still more difficult.

References

1. Ackerman M. J., *Clinician's guide to custody evaluation*, John Wiley & Sons, New York 1995.
2. Czerederecka A., Cognitive processes of parents and their custodian competencies, *Problems of Forensic Sciences* 2003, 53, 89–106.
3. Czerederecka A., Jaśkiewicz T., Gierowski J. K., *Ekspertyza psychologiczna, [w:] Ekspertyza sądowa, Wójcikiewicz J. [red.], Zakamycze, Kraków 2002.*
4. Czerederecka A., Determinants of social maladjustment in divorced couples who are fighting for custody of children, [in:] *Forensic psychology and law*, Czerederecka A., Jaśkiewicz-Obydzińska T., Wójcikiewicz J. [eds.], Institute of Forensic Research Publisher, Kraków 2000.
5. Czerederecka A., Syndrom odosobnienia od jednego z rodziców u dzieci z rozbitych rodzin, *Nowiny Psychologiczne* 1999, 4, 5–13.
6. Exner J. E., *The Rorschach: A Comprehensive System*, vol. I, Wiley, New York 1993.
7. Exner J. E., *The Rorschach: A Comprehensive System*, vol. II, III, Wiley, New York 1982.
8. Gardner R. A., Recommendations for dealing with parents who induce a parental alienation syndrome in their children, *Journal of Divorce and Marriage* 1998, 28, 1–23.
9. Gardner R. A., Should courts order PAS children to visit/reside with the alienated parent?, *The American Journal of Forensic Psychology* 2001, 19, 61–106.
10. Gardner R. A., The judiciary's role in the etiology, symptoms development and treatment of the Parental Alienation Syndrome (PAS), *American Journal of Forensic Psychology* 2002, 21, 39–64.
11. Weiner I. B., *Principles of Rorschach interpretation*, Erlbaum, Mahwah 1998.

Corresponding author

Alicja Czerederecka
Instytut Ekspertyz Sądowych
ul. Westerplatte 9
PL 31-033 Kraków
e-mail: aczerederecka@ies.krakow.pl

PROCESY POZNAWCZE RODZICÓW WALCZĄCYCH O PRZEJĘCIE OPIEKI NAD DZIECKIEM A SYNDROM ODDZIELENIA OD DRUGOPLANOWEGO OPIEKUNA (PAS)

1. Wprowadzenie

Syndrom oddzielenia od drugoplanowego opiekuna jest zjawiskiem opisanym przez amerykańskiego psychiatrę dziecięcego, Richarda Gardnera. Określa się w ten sposób zaburzenia u dziecka, które – pod wpływem manipulacji ze strony jednego z opiekunów zwykle pełniącego pierwszoplanową rolę w wychowaniu – przesadnie krytykuje i dewaluje drugiego opiekuna, nie przejawiając przy tym poczucia winy i wstydu. Niezbędnym warunkiem stwierdzenia PAS jest przekonanie dziecka, iż wyraża ono własne opinie. Takie dziecko stara się izolować od drugoplanowego opiekuna¹.

Gardner uważa, że rodzice, którzy indukują objawy PAS (zwłaszcza w ostrej postaci), zwykle sami ujawniają zaburzenia osobowości lub inne poważne problemy funkcjonowania psychicznego. Gardner przypisuje głównemu opiekunowi odpowiedzialność za wystąpienie symptomów PAS u dziecka, nie wspominając przy tym o roli drugoplanowego opiekuna.

Doświadczenia autorki jako biegłego psychologa w sądzie potwierdzają, że PAS często występuje u dzieci z rozbitych rodzin, w których obydwoje rodzice ubiegają się o przejęcie roli głównego opiekuna lub przynajmniej o znaczące uczestniczenie w wychowaniu dziecka; oboje opiekunowie zwykle ujawniają jednak różne formy nieprzystosowania psychicznego.

2. Cel i metoda badania

Prezentowane badania koncentrowały się jedynie na wybranych zmiennych testu Rorschacha decydujących o jakości procesów poznawczych rodziców:

- myślenia: a:p, Ma:Mp, 2AB + Art + Ay, M–, W Sum 6;
- spostrzegania: P, X+%, Xu%, X–%, WDA%;
- przetwarzania informacji: Zf, Zd, W:D:Dd, W:M, DQ+, DQv.

Celem badań było ustalenie zależności pomiędzy zakłóceniami procesów poznawczych rodziców a nasileniem syndromu oddzielenia od drugoplanowego opiekuna obserwowanego u ich dzieci. Szczególnym obszarem zainteresowania stała się zależność pomiędzy funkcjonowaniem poznawczym rodziców, którzy w różnym stop-

niu uczestniczyli w opiece nad dziećmi, a objawami PAS obserwowanymi u dziecka.

Łącznie badaniami objęto 56 rodzin, tj. 112 rodziców zaangażowanych w sprawy sądowe o uregulowanie opieki nad dziećmi. Oddzielnie rozpatrywano wyniki rodziców pełniących rolę głównego (podgrupa 1) i drugoplanowego opiekuna (podgrupa 2). Dokonano także podziału na podgrupy w zależności od tego, jaką postać syndromu obserwowano u dzieci:

- A: rodzice dzieci prezentujących słabą postać syndromu lub bez wyraźnych objawów;
- B: rodzice dzieci prezentujących umiarkowane lub ostre objawy.

W ocenie stopnia nasilenia syndromu uwzględniano wszystkie 8 objawów wymienianych przez Gardnera, przy czym decydującą rolę odgrywał poziom wrogości wobec drugoplanowego opiekuna oraz protestów dziecka wobec spotkań z nim.

Aby zachować homogeniczność badanej grupy, nie uwzględniono przypadków, w których dowiedziono inne niż emocjonalne formy przemocy nad dzieckiem ze strony któregokolwiek z opiekunów. Jeśli w badanej rodzinie było kilkoro dzieci, a zwłaszcza jeśli jedno z nich ujawniało słabe nasilenie syndromu, zaś inne znaczne nasilenie, a także jeśli rodzice pełnili podwójną rolę (przez pewien czas pierwszoplanowego opiekuna, a potem drugoplanowego lub odwrotnie), to dłuższy okres sprawowania opieki oraz większe nasilenie syndromu u dziecka decydowało o tym, w której podgrupie umieszczano opiekuna podczas dokonywania podziału.

3. Analiza uzyskanych wyników

3.1. Statystyka opisowa

Statystyka opisowa dla całej badanej grupy została przedstawiona w tabeli I, zaś dla podgrup wyodrębnionych w zależności od nasilenia PAS obserwowanego u dzieci w tabeli II. Widoczne różnice między tymi wynikami a normami amerykańskimi wymagają specjalnego komentarza. W badanej grupie znaczna liczba zmierzonych wypadła mniej korzystnie z punktu widzenia przystosowania psychicznego rodziców: P, X+%, X–%, Xu%, a, p; Ma, Mp, M bez formy (ponad czterokrotnie wyższe); MQ– (5 razy wyższe), Dd; DQv (niemal dwukrotnie wyższe), PSV (8,5 raza wyższe); FQ bez formy (trzykrotnie wyższe). Nawet jeśli brać pod uwagę po-

¹ W angielskiej wersji artykułu zacytowano definicję Gardnera, zaś w wersji polskiej modyfikację tej definicji utworzoną przez autorkę.

przednie studia autorki sugerujące niższe wyniki $X+\%$ i wyższe $Xu\%$ w polskiej populacji, należy dodatkowo rozważyć, iż uzyskane rezultaty mogą sugerować pewne nieprawidłowości funkcjonowania charakterystyczne dla badanej grupy także na tle polskiej populacji. Z drugiej strony w badanej grupie zaobserwowano wyniki niektórych zmiennych, które (przynajmniej rozpatrywane pojedynczo) wiążą się z właściwościami psychicznymi sprzyjającymi przystosowaniu: wyższy poziom aktywności poznawczej (średnia wartość Zf większa o 2), skłonność do organizowania dostępnych informacji, syntetyzowania materiału (średnie Zd mniejsze tylko o 0,6, średnia W większa o 2 i średnia D mniejsza o 4) oraz brak wskazań dotyczących patologii myślenia (średnia $Sum\ 6$ mniejsza o 0,3 i $W\ Sum\ 6$ mniejsza o 0,1).

3.2. Różnice w podgrupach w odniesieniu do wszystkich badanych zmiennych

3.2.1. Nasilenie PAS obserwowane u dzieci

Różnice między podgrupami uwzględniającymi stopień nasilenia PAS u dzieci okazały się niewielkie (patrz: tabela III). Znaczące różnice odnotowano w odniesieniu do liczby wypowiedzi w protokole (R) oraz do proporcji $2AB + Art + Ay/R$. Pierwsza zmienna ma małą wartość interpretacyjną, sugeruje bowiem jedynie większe zaangażowanie badanego w zadanie (otwartość na badanie testowe oraz na nowe sytuacje), a co za tym idzie, wskazuje na mniejszą skłonność rodziców dzieci ujawniających poważniejsze objawy PAS do manifestowania taktyki ucieczki lub wycofywania się.

Zgodne z wyżej wymienionymi są wyniki $DQ+$, jedynej znaczącej zmiennej różnicującej podgrupy na poziomie zbliżonym do istotnego ($p = 0,063$). Sugerują one, że rodzice dzieci o większym nasileniu PAS są bardziej skłonni do precyzyjnego definiowania pola informacyjnego i poszukiwania relacji pomiędzy elementami, które w tym polu dostrzegają.

Proporcja $2AB + Art + Ay/R$ sugeruje, że posługiwanie się mechanizmem obronnym intelektualizacji u rodziców towarzyszy słabszemu nasileniu PAS u dzieci (wartość współczynnika intelektualizacji w podgrupie A jest bowiem podwyższony w stosunku do normy). Ten rezultat jest raczej zaskakujący, choć nadal zgodny z opisaną wyżej tendencją. Może to sugerować, że mechanizmy obronne, zwłaszcza intelektualizacja, pełnią pozytywną rolę w neutralizowaniu zaburzeń dziecka w sytuacji walki między rodzicami o prawne uregulowanie opieki nad nim.

Warto odnotować, że zmienna $W\ Sum\ C$ (uwzględniona w tych badaniach jedynie jako element składowy EB) różnicowała grupy w istotnym stopniu, co sugeruje, że zaangażowanie emocjonalne rodziców może pełnić

znacznie istotniejszą rolę niż funkcjonowanie poznawcze w determinowaniu objawów PAS u dzieci.

3.2.2. Pozycja opiekuna

Znaczące różnice w podgrupach wyodrębnionych w zależności od pozycji pełnionej przez rodziców w opiece znaleziono w odniesieniu do dwóch zmiennych: $S\ \%$ oraz R (patrz: tabela IV). Uzyskane wyniki wskazują, że rodzice, którzy pełnią drugoplanową rolę, przy sprawowaniu opieki bardziej niż pierwszoplanowi opiekunowie są skłonni do sytuacyjnego zniekształcania spostrzeganych informacji w warunkach ujawniania opozycji i podkreślania własnej indywidualności (większe $S\ \%$). Rodzice z tej podgrupy są także skłonni dostarczać większej liczby wypowiedzi w protokole, co jak wspomniano wyżej może sugerować większą gotowość do poznawczego zaangażowania się w sytuację.

Porównanie wyników wewnątrz par (badanych rodziców) zarówno w odniesieniu do pozycji opiekuna, jak i w zależności od jego płci, nie wykazało żadnych istotnych różnic.

3.2.3. Nasilenie PAS u dzieci i pozycja opiekuna jednocześnie

Kiedy rozpatrywano różnice w podgrupach, uwzględniając jednocześnie występowanie obydwu warunków nasilenia symptomów PAS oraz pozycję opiekuna jednocześnie – znaleziono znaczące różnice w zakresie jednej zmiennej: Dd (patrz: rycina 1). Uzyskane wyniki sugerują, iż rodzice z podgrupy A1 (tj. pełniący rolę głównego opiekuna dzieci ze słabym nasileniem PAS) są znacząco bardziej skłonni do „poszukiwania wytchnienia” od trudności poznawczych związanych z sytuacją (średnia $Dd = 1,6$) niż rodzice z podgrup A2 i B1 (średnie $Dd = 1,2$). Warto zaznaczyć, że rezultaty wszystkich tych grup mieszczą się w granicach normy ($Dd < 0-2 >$), podczas gdy rodzice z grupy B2 (pełniący drugoplanową rolę rodzice dzieci o znacznym nasileniu PAS) wydają się ujawniać skłonności do perfekcjonizmu i usztywnionego koncentrowania się na nieistotnych detalach (średnia $Dd = 2,7$, przy czym 36,4% Dd osiągnęło wartość > 3).

3.2.4. Płeć rodziców i nasilenie PAS u dzieci jednocześnie

Kiedy w badanych podgrupach oprócz stopnia nasilenia syndromu u dzieci uwzględniono dodatkowo płeć rodziców, znaczącą różnicę stwierdzono tylko w odniesieniu do jednej zmiennej, FQ bez formy (patrz: rycina 2), niemniej była to różnica bardzo interesująca. Sugerowała ona bowiem, że pojawianiu się niekontrolowanych reakcji intelektualnych u kobiet towarzyszą poważniejsze objawy PAS u ich dzieci, podczas gdy

wystąpieniu tego samego zjawiska u mężczyzn towarzyszyły słabsze symptomy PAS u ich dzieci. Może to oznaczać, iż dzieci pozostające pod opieką tylko jednego z rodziców mogą czuć się lepiej, jeśli matka (ojciec) manifestuje właściwości przypisywane płci przeciwnej.

3.3. Różnice między grupami w odniesieniu do zmiennych odbiegających od normy

Kiedy rozpatrywano wyniki odbiegające od normy, dostrzeżono znaczącą różnicę tylko w zakresie jednej zmiennej Zd; różnica bliska znaczącej wystąpiła w odniesieniu do DQ+ oraz DQv. Te ostatnie wyniki wskazują, że rodzice dzieci ujawniających poważne objawy PAS wkładają bardzo duży wysiłek w rozpoznawanie sytuacji w sposób szczególnie precyzyjny i w poszukiwanie powiązań pomiędzy poszczególnymi jej elementami. Chociaż można by oczekiwać, że spowoduje to większą skuteczność przetwarzania informacji, a w konsekwencji funkcjonowania procesów poznawczych, takie rozumowanie okazuje się jednak błędne², a zależności pomiędzy czynnikami determinującymi skuteczność funkcjonowania poznawczego znacznie bardziej złożone. Wartość Zd w podgrupie rodziców, których dzieci ujawniały słabsze nasilenie PAS, mieściła się w normie niemal dwukrotnie częściej niż u rodziców dzieci z dużym nasileniem syndromu.

Porównanie wyników odbiegających od normy w podgrupach wyodrębnionych ze względu na pozycję opiekuna, a także uwzględniający oba czynniki (nasilenie PAS u dzieci pozycję opiekuna jednocześnie), nie wykazało żadnych znaczących różnic.

Podjęto także próbę zbadania relacji pomiędzy nasileniem PAS u dzieci a całościową oceną poziomu realizmu, aktywności poznawczej, elastycznością i aktywnością (pasywnością) procesów myślowych (patrz tabela VI), nie stwierdzono jednak żadnej znaczącej różnicy.

4. Interpretacja wyników i wnioski

Wyniki badań częściowo spełniły wstępne oczekiwania.

Rodzice dzieci manifestujących umiarkowane objawy syndromu są w porównaniu z rodzicami dzieci o ostrych objawach w znaczącym stopniu mniej skłonni angażować się w wykonywane zadanie (> R), ujawniają mniejsze aspiracje intelektualne (< DQ+), częściej pozwalają sobie na pochopną, nieprecyzyjną ocenę sytuacji (> DQv), jednak podejmowane przez nich wysiłki inte-

growania informacji są znacznie bardziej skuteczne. W grupie tej, co było pewnym zaskoczeniem, częściej obserwowano tendencje do posługiwania się mechanizmem obronnym intelektualizacji (2AB + Art + Ay/R).

Jeśli dodatkowo brano pod uwagę płęć, pojawiła się kolejna, bardzo interesująca różnica, dotycząca FQ bez formy. Matki opiekujące się dziećmi o łagodniejszej formie syndromu częściej zachowywały kontrolę intelektualną nad sytuacją (< FQ bez formy) od matek dzieci o nasilonym syndromie, podczas gdy w przypadku ojców wyniki były dokładnie odwrotne. Jak już wspomniano, może to sugerować, że występowanie u rodziców cech przypisywanych płci przeciwnej sprzyja łagodzeniu zaburzeń u dzieci wychowywanych przez jednego opiekuna. Ten wynik sugeruje ponadto, że istotny wpływ na poziom syndromu u dzieci może mieć funkcjonowanie emocjonalne ich rodziców. Dodatkowo hipotezę tę wzmacnia dokonane przypadkowo odkrycie wskazujące na znaczącą rolę zmiennej W Sum C (wyższy wynik w grupie z większymi zaburzeniami u dzieci). Autorka planuje w najbliższej przyszłości porównanie wyodrębnionych grup pod kątem ich funkcjonowania emocjonalnego.

Należy zaznaczyć, iż porównanie rodziców o różnym nasileniu PAS manifestowanym przez ich dzieci nie wykazało istotnych różnic w odniesieniu do zmiennych testu, które w zasadniczy sposób wpływają na jakość procesów poznawczych: X+%, X %, M , Sum 6, W Sum 6, a:p czy choćby PSV³. Taki rezultat wydaje się przeczyć tezie postawionej przez Gardnera, iż wielu spośród rodziców indukujących u dziecka nienawiść do drugoplanowego opiekuna ujawnia zaburzenia o charakterze psychiatrycznym. Nie można natomiast wykluczyć pozostałej części zdania, że mniej poważne zaburzenia (obserwowalne choćby w danych statystyki opisowej tabeli I i II czy w tabeli VI dotyczącej liczby warunków prawidłowego funkcjonowania poznawczego) mogą się wiązać z zaburzeniami osobowości w badanej grupie.

Być może jednak na „złagodzenie” różnicy pomiędzy badanymi grupami wpłynął fakt, że różnice w nasileniu syndromu u dzieci pomiędzy grupami A i B nie były wystarczająco wyraziste.

Zgodnie z przewidywaniem nie stwierdzono natomiast znaczącej różnicy pomiędzy funkcjonowaniem poznawczym rodziców pełniących pierwszo- i drugoplanową rolę w wychowaniu. Potwierdza to niepokojące obserwacje autorki stwierdzone podczas analizowania indywidualnych przypadków, że obydwój rodzice popełniają podobne błędy wychowawcze oraz ujawniają podobne zaburzenia i potencjalnie są skłonni indukować

² Inaczej mówiąc, można by się spodziewać, że zwiększona liczba DQ+ i zmniejszona liczba DQv powinna korelować z Zd mieszczącym się w normie, tj. w granicach od -3,5 do +3,5. Okazuje się jednak, że nie ma żadnej znaczącej korelacji między Zd a DQ+ (0,349) i Zd a DQv (-0,136).

³ Jest to tym bardziej zaskakujące, że wcześniejsze badania autorki wykazały znaczącą zależność pomiędzy kilkoma spośród tych zmiennych (X+%, Xu%, PSV, Sum 6 i W Sum 6) a kompetencjami wychowawczymi rodziców.

u dziecka wrogą postawę wobec drugiego opiekuna (a w konsekwencji objawy PAS), kiedy przejmują bezpośrednią opiekę.

Jedynie znaczące różnice między grupami pełniącymi różne role w opiece dotyczyły zaangażowania w zadanie ($R > u$ osób pełniących drugoplanową rolę) oraz wpływu postawy opozycyjnej na zniekształcanie rzeczywistości ($S \% >$ także u drugoplanowych opiekunów). Obydwa te wyniki można tłumaczyć sytuacyjnie: wyższe R większą motywacją tej grupy do udziału w badaniach (oni zwykle byli wnioskodawcami opinii), zaś wyższe $S \%$ długotrwałym prowadzeniem walki o przejęcie opieki nad dzieckiem (choć w tym ostatnim przypadku równie dobrze można przypuszczać, że zniekształcanie rzeczywistości pod wpływem opozycyjnej postawy było jednym ze źródeł motywujących rodziców do podjęcia walki o opiekę nad dzieckiem).

Podobnie zarówno przyczyną (stałą predyspozycją psychiczną), jak i skutkiem wynikającym z sytuacji, może być podwyższona skłonność do perfekcyjnych reakcji, niezdolność oderwania się od nieistotnych detali stwierdzana często u drugoplanowych opiekunów dzieci o nasilonym poziomie PAS. Niestety, nie jest to cecha, która służy prawidłowemu rozwojowi dziecka.